

Neoficialus vertimas

EUROPOS TARYBA

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS

TREČIASIS SKYRIUS

NUTARIMAS DĖL

Kęstučio VISOCKO
pareiškimo Nr. 49107/99
prieš Lietuvą

PRIIMTINUMO

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Trečiasis skyrius), 2000 m. sausio 6 dieną posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko sero Nicolas Bratza,
teisėjų P. Kūrio,
F. Tulkens,
W. Fuhrmann,
K. Jungwiert,
H. S. Greve,
K. Traja

ir *skyriaus kanclerės* S. Dollé,

atsižvelgdamas į Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 34 straipsnį;

atsižvelgdamas į Kęstučio Visocko 1999 m. birželio 11 dieną pateiktą pareiškimą prieš Lietuvą, įregistruotą 1999 m. birželio 25 dieną kaip byla Nr. 49107/99;

atsižvelgdamas į pagal Teismo reglamento 49 straipsnį pateiktą raportą,

po svarstymo

nusprendė:

FAKTAI

Pareiškėjas yra Lietuvos Respublikos pilietis, gimęs 1961 m. Šiauliuose. Šiuo metu jis yra kalinamas. Pareiškėjui atstovauja V. Falkauskas, Joniškyje praktikuojantis advokatas.

A. Konkrečios bylos aplinkybės

Bylos faktai, kaip juos pateikė pareiškėjas, gali būti apibendrinti, kaip išdėstyta toliau.

1999 m. vasario 11 dienos vakare pareiškėją sulaikė policija. Apklaudami pareiškėją pareigūnai jį informavo, kad A. J. padavė skundą, kuriame nurodė, kad tą pačią dieną po pietų jis ją mušė ir puolė su peiliu. Pareiškėjui buvo pasakyta, kad jis įtariamasis padaręs tą nusikaltimą. 1999 m. vasario 12 dieną jį apklausė policija, dalyvaujant jo oficialiam gynėjui. Pareiškėjas buvo informuotas, kad jam buvo iškelta baudžiamoji byla dėl kūno sužalojimo pagal Baudžiamojo kodekso 116 straipsnio 2 dalį.

1999 m. vasario 13 dieną pareiškėjas buvo pristatytas Joniškių apylinkės teismo teisėjui. Dalyvavo prokuroras ir pareiškėjo atstovas. Teisėjas apklausė pareiškėją dėl sulaikymo pagrįstumo. Pareiškėjas neneigė incidento, bet teigė, kad jis tyčia nemušė A. J. Tada prokuroras pateikė savo įvykių versiją, pareiškdamas, kad pareiškėjas iš tikrųjų buvo įtariamasis chuliganizmu sunkinančiomis aplinkybėmis pagal Baudžiamojo kodekso 225 straipsnio 3 dalį, o ne kūno sužalojimu pagal 116 straipsnio 2 dalį. Tada pasisakė gynėjas, teigdamas, kad prokuroro pateikti faktai yra iškreipti, kad gynyba nebuvo informuota apie kaltinimą chuliganizmu sunkinančiomis aplinkybėmis, kad baudžiamoji byla buvo iškelta netinkamai ir kad nėra priežasčių pareiškėjo suėmimui. Tą pačią dieną teisėjas paskyrė pareiškėjui kardomąjį kalinimą (suėmimą) iki 1999 m. gegužės 13 dienos įtariant padarius chuliganizmą sunkinančiomis aplinkybėmis, kadangi jis, *inter alia*, galėjo slėptis ir daryti poveikį nukentėjusiajai ir liudytojams.

Pareiškėjas padavė skundą, *inter alia*, nurodydamas, kad iki teismo posėdžio jam nebuvo leista susipažinti su byla ir su prokuroro prašymu paskirti jam suėmimą, kad jam buvo pranešta tik apie kaltinimą pagal Baudžiamojo kodekso 116 straipsnio 2 dalį ir kad jis nežinojo apie kaltinimą sunkesniu nusikaltimu pagal 225 straipsnio 3 dalį. Pareiškėjas tvirtino, kad jo suėmimas yra neteisėtas ir kad buvo pažeistos jo gynybos teisės, numatytos Konvencijos 6 straipsnyje.

1999 m. kovo 8 dieną Šiaulių apygardos teismas, dalyvaujant pareiškėjo gynėjui ir prokurorui, išnagrinėjo skundą. Teismas atmetė skundą, pripažindamas, kad pareiškėjo kardomasis kalinimas (suėmimas) įtariant padarius chuliganizmą sunkinančiomis aplinkybėmis, numatytą Baudžiamojo kodekso 225 straipsnio 3 dalyje, yra teisėtas. Apygardos teismas rėmėsi bylos medžiagoje esančių įrodymų svarumu ir grėsme, kad pareiškėjas gali slėptis ir trukdyti nustatyti tiesą byloje.

1999 m. birželio 2 dieną Joniškių apylinkės teismas išnagrinėjo kaltinimus pareiškėjui. Teismas pakeitė kaltinimą chuliganizmu sunkinančiomis aplinkybėmis pagal Baudžiamojo kodekso 225 straipsnio 3 dalį į kūno sužalojimą pagal Kodekso 116 straipsnio 2 dalį. Pareiškėjas buvo pripažintas kaltas dėl to nusikaltimo ir nuteistas 10 mėnesių laisvės atėmimo.

Pareiškėjas teigia, kad jis nusprendė neskųsti pirmosios instancijos nuosprendžio, nes jis yra “pakankamai objektyvus”.

B. Bylai reikšmingos vidaus teisės nuostatos

Bylai reikšmingos Baudžiamojo kodekso nuostatos

116 straipsnio 2 dalis numato, kad asmuo, kaltas lengvo kūno sužalojimo padarymu, baudžiamas laisvės atėmimu iki vienerių metų.

Chuliganizmas sunkinančiomis aplinkybėmis 225 straipsnio 3 dalies prasme baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki septynerių metų.

Bylai reikšmingos Baudžiamojo proceso kodekso nuostatos

10 ir 104 straipsniai numato, kad niekas negali būti suimamas kitaip, kaip tik remiantis teismo ar teisėjo sprendimu.

137 straipsnis numato, kad prokuroras, tardytojas ar kvotėjas gali sulaikyti asmenį, užkluptą darant nusikaltimą ar tuoj po to nusikaltimo padarymo, kai yra 104 straipsnio 3 dalyje (žr. toliau) numatyti pagrindai taikyti kardomąjį kalinimą (suėmimą). Šis sulaikymas gali trukti ne ilgiau kaip 48 valandas, per kurias jis turi būti pristatytas teisėjui, kuris nusprendžia, ar skirti kardomąjį kalinimą (suėmimą).

104 straipsnio 3 dalis nurodo, kad įtariamajam gali būti taikomas kardomasis kalinimas (suėmimas), jeigu yra pagrįstai manoma, kad jis gali:

- (1) slėptis nuo tardymo ir teismo;
- (2) trukdyti nustatyti bylos tiesą;
- (3) daryti naujus nusikaltimus, kai yra įtariamasis tam tikrų nusikaltimų padarymu.

104¹ straipsnis numato:

“...Šio kodekso 137 straipsnyje nustatyta tvarka sulaikytą asmenį ... prokuroras ne vėliau kaip per 48 valandas nuo sulaikymo momento kartu su pareiškimu skirti kardomąjį kalinimą (suėmimą) pristato ... teisėjui. Teisėjas privalo ... asmenį apklausti dėl suėmimo pagrįstumo. ... apklausoje dalyvauja gynėjas ir prokuroras. ... teisėjas turi teisę išklausti prokurorą nedalyvaujant sulaikytajam ir jo gynėjui arba apklausti sulaikytąjį dalyvaujant tik jo gynėjui. Apklausęs sulaikytą asmenį, teisėjas gali patenkinti prokuroro pareiškimą ir priimti nutartį paskirti kardomąjį kalinimą (suėmimą), nustatydamas suėmimo terminą, arba atsisakyti patenkinti pareiškimą ir priimti nutartį atsisakyti paskirti kardomąjį kalinimą (suėmimą).”

Pagal 104³ ir 104⁴ straipsnius, teisėjas turi priimti motyvuotą nutartį paskirti asmeniui suėmimą, kurioje turi būti nurodytas jam inkriminuojamas nusikaltimas ir suėmimo pagrindai. Nutartis paskirti suėmimą turi būti paskelbiama tuoj po jos priėmimo arba “per įmanomai trumpiausią laiką” ir turi būti pateikta suimtajam pasirašyti, išskyrus atvejus, kai jis negali arba nenori jos pasirašyti.

109¹ straipsnis:

“Suimtas arba jo gynėjas parengtinio tyrimo arba bylos nagrinėjimo teisme metu turi teisę paduoti skundą dėl kardomojo kalinimo (suėmimo) paskyrimo ar kardomojo kalinimo (suėmimo) termino pratęsimo apeliacinės instancijos teismui. ... Skundai nagrinėti turi būti surengtas posėdis, į kurį šaukiami suimtas su gynėju ar vien tik gynėjas. Prokuroro dalyvavimas tokia posėdyje yra būtinas.

Apeliacinės instancijos teismo teisėjo priimtas sprendimas yra galutinis ir kasacine tvarka neskundžiamas. Jei apeliacinės instancijos teismo teisėjas ... nustato procesinius pažeidimus, kurie

nekeičia priimto sprendimo dėl kardomojo kalinimo (suėmimo) esmės, tai jis privalo pašalinti trūkumus nenaikindamas priimtos nutarties. ...”

SKUNDAI

1. Remdamasis Konvencijos 5 straipsnio 1 dalimi pareiškėjas skundžiasi, kad jo suėmimas buvo nepagrįstas ir neteisėtas. Taip pat jis skundžiasi, kad neturėjo galimybės susipažinti su byla ir iki 1999 m. vasario 13 dienos nežinojo, kad buvo apkaltintas chuliganizmu sunkinančiomis aplinkybėmis, kad posėdžio metu nebuvo užtikrintos jo gynybos teisės ir šalių lygybė ir kad 1999 m. vasario 13 dienos nutartis skirti suėmimą neatitiko “įstatymo nustatytos tvarkos”. Be to, teismai, sprendę jo suėmimo klausimą, savo sprendimus grindė tik įtarimu, kad jis padarė chuliganizmą sunkinančiomis aplinkybėmis, tuo tarpu jis vėliau buvo išteisintas dėl šito nusikaltimo ir nuteistas dėl ne tokio sunkaus nusikaltimo – kūno sužalojimo. Pareiškėjo nuomone, jo suėmimas negalėjo būti teisėtas, nes jis buvo grindžiamas kaltinimu, pagal kurį jis nebuvo nuteistas.
2. Remdamasis Konvencijos 6 straipsniu pareiškėjas teigia, kad baudžiamasis procesas prieš jį buvo neteisingas. Jis nurodo įvairius materialinės ir procesinės teisės pažeidimus, įskaitant jo gynybos teisių ir šalių lygybės pažeidimus 1999 m. vasario 13 dienos posėdyje ir bylos parengtinio tyrimo metu.

TEISĖ

1. Pareiškėjas skundžiasi dėl jo kardomojo kalinimo (suėmimo) teisėtumo pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 dalį, kuri, kiek tai šiuo požiūriu reikšminga, numato:

“Kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą. Niekam laisvė negali būti atimta kitaip, kaip šiais atvejais, ir įstatymo nustatyta tvarka: ...

c) kai asmuo teisėtai sulaikomas ar suimamas, kad būtų pristatytas kompetentingai teismo institucijai, pagrįstai įtariant jį padarius nusikaltimą ar kai pagrįstai manoma, jog būtina neleisti padaryti nusikaltimo, arba manoma, jog jis, padaręs tokį nusikaltimą, gali pabėgti;”

Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis reikalauja, kad sulaikymas ir kardomasis kalinimas (suėmimas) būtų suderinamas su valstybės vidaus teise ir nebūtų savavališkas. Suėmimo laikotarpis yra iš principo “teisėtas”, jeigu jis grindžiamas teismo nutartimi. Netgi nutarties skirti suėmimą defektai nebūtinai padaro ją grindžiamą suėmimo laikotarpį neteisėtą 5 straipsnio 1 dalies prasme (žr., *mutatis mutandis*, *Benham v. the United Kingdom*, no. 19380/92, 1996-06-10, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-III, pp. 753-754, §§ 42-47).

Tas faktas, kad kaltinimas pareiškėjui chuliganizmu sunkinančiomis aplinkybėmis galiausiai buvo pakeistas lengvesniu savaiame neparodo, kad pareiškėjo kardomojo kalinimo (suėmimo) metu nebuvo pagrįstai įtariama, kad jis padarė nusikaltimą. Pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 dalį negali būti reikalaujama, kad būtų išsamiai atliktas nusikaltimo teisinis kvalifikavimas, nes tai yra vienas iš tolesnio tyrimo tikslų.

Nebuvo teigiama, kad 1999 m. vasario 13 dieną apylinkės teismas veikė peržengdamas savo kompetencijos ribas. Iš tikrųjų jis aiškiai veikė savo kompetencijos ribose, kadangi jis turėjo teisę nagrinėti prokuroro pareiškimą ir priimti tinkamą nutartį dėl pareiškėjo suėmimo pagal Baudžiamojo proceso kodekso 10, 104 ir 104¹ straipsnius. Teismas pastebė, kad Kodekso 104¹ straipsnis nenustato jokios konkrečios prokuroro pareiškimo nagrinėjimo tvarkos, tuo labiau reikalavimo teisėjui

išklaustyti šalis prieš priimant tinkamą sprendimą. Vis dėlto abi šalys buvo išklaustos 1999 m. vasario 13 dieną.

Taip pat negali būti laikoma, kad pareiškėjo kardomasis kalinimas (suėmimas) buvo savavališkas. Jis buvo suimtas įtariant jį padarius nusikaltimą. Jo suėmimas buvo grindžiamas, *inter alia*, baime, kad jis gali slėptis ir daryti poveikį tariamajai nukentėjusiajai ir liudytojams. Nebuvo teigiama, kad apylinkės teismas veikė nesąžiningai arba kad jis nesistengė teisingai taikyti atitinkamų įstatymų (*op. cit.*).

Todėl Teismas yra įsitikinęs, kad 1999 m. vasario 13 dienos nutartis skirti suėmimą atitiko „įstatymo nustatytą tvarką“ ir kad ja grindžiamas suėmimo laikotarpis buvo „teisėtas“ Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies prasme.

Teismas pažymi, kad pareiškėjas taip pat skundžiasi iš esmės dėl to, kad jam nebuvo pranešta, „dėl ko jis sulaikytas ir kuo kaltinamas“ Konvencijos 5 straipsnio 2 dalies prasme.

Teismas laiko, kad 5 straipsnio 2 dalies tikslas yra suteikti sulaikytajam asmeniui galimybę ginčyti įtarimo prieš jį pagrįstumą ir pareikšti, ar jis pripažįsta, ar neigia nusikaltimą. Jis nereikalauja, kad reikiama informacija būtų pateikta tam tikra forma ar kad ji apimtų išsamų sulaikytajam asmeniui pareikštinių kaltinimų sąrašą. Be to, 5 straipsnio 2 dalis konkrečiai nereikalauja atskleisti visą bylos medžiagą, su sąlyga, kad suteikiama pakankama informacija pasinaudojimui 5 straipsnio 4 dalyje numatyta teisinės gynybos priemone palengvinti.

Teismas pažymi, kad pareiškėjui, jį sulaikant 1999 m. vasario 11 dienos vakare, buvo žodžiu pranešta apie nukentėjusiosios kaltinimus jam. Kitą dieną jis ir jo advokatas buvo supažindinti su baudžiamojo proceso iškėlimo faktu. Vėliau, po 1999 m. vasario 13 dienos posėdžio, pareiškėjas žinojo, kaip formaliai kvalifikuojamas jam pareikštas kaltinimas, ir tuo remdamasis padavė skundą dėl nutarties skirti suėmimą. Teismas pripažįsta, kad šioje byloje buvo suteiktos Konvencijos 5 straipsnio 2 dalies garantijos.

Šiai pareiškimo daliai taip pat gali būti reikšminga Konvencijos 5 straipsnio 4 dalis. Ji numato, kad:

„Kiekvienas asmuo, kuriam atimta laisvė jį sulaikius ar suėmus, turi teisę kreiptis į teismą, kad šis greitai priimtų sprendimą dėl sulaikymo ar suėmimo teisėtumo ir, jeigu asmuo kalinamas neteisėtai, nuspęstų jį paleisti.“

Tačiau Teismas pažymi, kad pareiškėjas turėjo teisę apskusti nutartį skirti suėmimą ir kad jo skundą, dalyvaujant jo gynėjui ir prokurorui, išnagrinėjo apygardos teismas. Pareiškėjo pateiktos nuomonės ir turimos medžiagos pagrindu Teismas nenustato jokių bet kokios procesinės nelygybės, kiek tai susiję su apeliaciniu posėdžiu, požymių. Taigi šioje byloje Teismas negali nustatyti jokio tikėtino Konvencijos 5 straipsnio 4 dalies pažeidimo.

Iš to seka, kad ši pareiškimo dalis turi būti atmesta kaip aiškiai nepagrįsta pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalis.

2. Pareiškėjas taip pat skundžiasi remdamasis Konvencijos 6 straipsniu, kuris, kiek tai šiuo požiūriu reikšminga, skelbia:

“1. Kai yra sprendžiamas ... [tam tikram asmeniui] pareikšto kokio nors baudžiamojo kaltinimo klausimas, toks asmuo turi teisę, kad byla per įmanomai trumpiausią laiką viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir bešališkas teismas. ...

3. Kiekvienas kaltinamas nusikaltimo padarymu asmuo turi mažiausiai šias teises:

- a) būti skubiai ir išsamiai jam suprantama kalba informuotas apie pateikiamo jam kaltinimo pobūdį ir pagrindą;
- b) turėti pakankamai laiko ir galimybių pasirengti savo gynybai;”

Tačiau nusprenddamas neskųsti pirmosios instancijos nuosprendžio pareiškėjas neišnaudojo vidaus teisinės gynybos priemonių, kiek tai susiję su baudžiamuoju procesu prieš jį, kaip reikalauja Konvencijos 35 straipsnio 1 dalis. Taigi Teismas neprivalo nuspręsti, ar pareiškėjo šioje pareiškimo dalyje nurodomi faktai atskleidžia kokį nors tikėtiną Konvencijos 6 straipsnio pažeidimą. Iš to seka, kad ši pareiškimo dalis turi būti atmesta pagal Konvencijos 35 straipsnio 4 dalį.

Dėl šių priežasčių Teismas vienbalsiai

SKELBIA ŠĮ PAREIŠKIMĄ NEPRIIMTINU.

S. Dollé
Kanclerė

N. Bratza
Pirmininkas